

Briselē, 15.7.2015.
COM(2015) 340 final

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

Sabiedriskas apspriešanas sākšana par jaunu elektroenerģijas tirgus modeli

{SWD(2015) 142 final}

1. ELEKTROENERĢIJAS SISTĒMAS PĀRKĀRTOŠANAS APRISES

Savās politikas pamatnostādnēs Junkera vadītā Komisija par vienu no saviem stratēģiskajiem mērķiem izvirzīja noturīgu enerģētikas savienību, kurā īsteno uz nākotni vērstu klimata pārmaiņu politiku.

Šis mērķis tika apstiprināts Komisijas 2015. gada darba programmā¹ un sīkāk aprakstīts Pamatstratēģijā spēcīgai Enerģētikas savienībai ar tālredzīgu klimata pārmaiņu politiku², lai radītu apstākļus, kuros visiem enerģija būtu pieejama droši un par pieņemamu cenu, piemērotu principu, ka prioritāte ir energoefektivitātei, un palīdzētu Eiropas Savienībai kļūt par pasaules mēroga līderi atjaunojamo energoresursu jomā. Lai šos nodomus īstenotu, vajadzēs pamatīgi pārveidot Eiropas enerģētikas sistēmu, tostarp pārveidot Eiropas elektroenerģijas tirgus modeli, nodrošinot lielāku paredzamību, sasaistot vairumtirdzniecību ar mazumtirdzniecību, kā arī piesaistot jaunus ieguldījumus. Tas palīdzēs realizēt uz Eiropas enerģijas patērētājiem orientētu jauno kursu, kas izklāstīts līdztekus pieņemtajā paziņojumā COM(2015) 339.

Eiropas elektroenerģijas sistēmā patlaban notiek vērienīgas pārmaiņas. Kopš pieņemta trešā iekšējā enerģijas tirgus pakete³, elektroenerģijas rīcībpolitikas lēmumi ir sekmējuši konkurenci un palielinājuši elektroenerģijas pārrobežu plūsmas. Vairumtirdzniecības tirgus aizvien vairāk raksturo godīga un atklāta konkurence, un konkurence pamazām iesakņojas arī mazumtirdzniecībā, lai gan ne pietiekamā mērā. Kopš ieviesta tā sauktā tirgu sasaiste un uz plūsmu balstītā jaudas sadale, elektroenerģijas tirdzniecība Eiropā norit efektīvāk. Vienlaikus, pateicoties Atjaunojamo energoresursu direktīvai⁴ un dalībvalstu centieniem, atjaunojamie energoresursi ir kļuvuši par vienu no svarīgākajiem elektroenerģijas avotiem, iezvanot pāreju uz mazoglekļa energosistēmu.

Tie visi ir uz nākotni vērstas energosistēmas elementi, tomēr, lai Eiropas enerģētikas nozare apmierinātu patērētāju vajadzības, Eiropai vēl jāstājas pretī lieliem izaicinājumiem. Lai šīs pārmaiņas vadītu un pilnvērtīgi izmantotu, mums ar jaunām acīm jāparaugās uz to, kā organizēta un regulēta Eiropas elektroenerģijas sistēma un tirgi.

---

¹ COM(2014) 910 *final*, 16.12.2014.

² COM(2015) 80 *final*, 25.2.2015.

³ Konkrētāk, trešo enerģētikas paketi veido Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 13. jūlija Direktīva 2009/72/EK par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz elektroenerģijas iekšējo tirgu un par Direktīvas 2003/54/EK atcelšanu (*OV L 211, 14.8.2009., 55.–93. lpp.*), Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 13. jūlija Regula (EK) Nr. 714/2009 par nosacījumiem attiecībā uz piekļuvi tīklam elektroenerģijas pārrobežu tirdzniecībā un par Regulas (EK) Nr. 1228/2003 atcelšanu (*OV L 211, 14.8.2009., 15.–35. lpp.*), Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 13. jūlija Regula (EK) Nr. 713/2009, ar ko izveido Energoregulatoru sadarbības aģentūru (*OV L 211, 14.8.2009., 1.–14. lpp.*), kā arī Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 23. aprīļa Direktīva 2009/28/EK par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu un ar ko groza un sekojoši atceļ Direktīvas 2001/77/EK un 2003/30/EK (*OV L 140, 5.6.2009., 16.–62. lpp.*).

⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 23. aprīļa Direktīva 2009/28/EK par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu un ar ko groza un sekojoši atceļ Direktīvas 2001/77/EK un 2003/30/EK (*OV L 140, 5.6.2009., 16.–62. lpp.*).

Pašreizējais tirgus modelis ir tapis laikā, kad energosistēmu veidoja lielas centralizētas spēkstacijas, kuras galvenokārt izmantoja fosilo kurināmo un kuru pamatmērķis bija visus ierobežotā teritorijā — parasti dalībvalstī — esošos mājokļus un uzņēmumus apgādāt ar visu tiem vajadzīgo elektroenerģiju; patērētājiem — mājāsaimniecībām, uzņēmumiem un ražotājiem — šajā sistēmā bija pasīva loma. Pašlaik notiek virzība uz decentralizētu elektroenerģijas ražošanu, līdz ar to iesaistīto tirgus dalībnieku ir vairāk un līdzšinējās to lomas tirgū mainās. Elektroenerģijas tirgum ir jāpielāgojas šai jaunajai realitātei; tam pilnībā jāintegrē visi tirgus dalībnieki un elementi, arī elastīgs pieprasījums, energopakalpojumu sniedzēji un atjaunojamie energoresursi. Konkrēts piemērs ir elastība, kas ļauj rūpnieciskajiem patērētājiem piedalīties tirgū un gūt tiešu labumu no konkurences palielināšanās. Tam ir vajadzīgs efektīvs regulējums un pārvaldība, kas samazinātu vajadzību pēc intervences, piemēram, jaudas mehānismiem.

Pilnīgi funkcionējošam Eiropas tirgum vajadzētu būt tādām, lai elektroenerģiju varētu brīvi aizvadīt tur, kur tā visvairāk vajadzīga, gribēta un novērtēta, gūt maksimālu labumu no pārrobežu konkurences un radīt signālus un stimulus, kas veicinātu pareizos ieguldījumus. Turklāt tam būtu jānodrošina, ka elektroenerģiju dispečē, pamatojoties tikai uz tirgus signāliem. Pašlaik tā notiek ne vienmēr. Lai gan gadījumos, kad izmantota tirgu sasaiste, tā ir satuvinājusi vairumtirdzniecības cenas, absolūtās cenas pat blakus esošos tirgos ir visai atšķirīgas un cenu starpībai nav tendences sarukt. Ir arī jāpieliek pūles, lai panāktu tīklu pietiekamu starpsavienotību un sekmētu ieguldījumu ilgtermiņa stabilitāti visā enerģētikas nozarē kopumā.

2030. gada mērķi, par ko 2014. gada oktobrī vienojās Eiropadome⁵, — par vismaz 40 % samazināt iekšzemes siltumnīcefekta gāzu emisijas, panākt, ka ES līmenī vismaz 27 % no patērētās enerģijas nāk no atjaunojamiem energoresursiem, un par vismaz 27 % uzlabot energoefektivitāti — ir vērienīgi. Tas nozīmē, ka elektroenerģijas sistēmas dekarbonizācija būs jāturpina un jāpastiprina. Ja tiks sasniegti Eiropas Savienības 2030. gada enerģētikas un klimata jomas mērķi, no atjaunojamiem energoresursiem, visticamāk, tiks iegūts līdz 50 % elektroenerģijas. Pašlaik tirgi ne piedāvājuma, ne pieprasījuma pusē nav pietiekami elastīgi, lai varētu pilnvērtīgi izmantot atjaunojamo energoresursu palielināto īpatsvaru tirgū. Jaunajam tirgus modelim vajadzētu nodrošināt, ka enerģijas tirgi ir pilnīgi gatavi šādai pārejai ar minimālām izmaksām. To var panākt, novēršot atlikušos šķēršļus atjaunojamo energoresursu enerģijas izmantošanai un nodrošinot, ka tirgus raida pareizos signālus pietiekamiem ieguldījumiem elastīgajā jaudā, kas ir vajadzīga, lai sistēma varētu operēt ar aizvien pieaugošo variablu atjaunojamo energoresursu īpatsvaru. Lai veiksmīgi un ar minimālām izmaksām sistēmā integrētu atjaunojamus energoresursus, ir vajadzīgi labi funkcionējoši īstermiņa elektroenerģijas tirgi — no dienas pirms elektroenerģijas piegādes līdz pašam patēriņa brīdim —, kas nodrošina pilnīgas iespējas izmantot elastības tehnoloģijas.

Pieņemot lēmumus, kas saistīti ar Enerģētikas savienības izveidi, vienmēr tiek ņemts vērā energoefektivitātes potenciāls (tādējādi iedzīvinot principu, ka energoefektivitāte ir prioritāra). Tomēr ir prognozējams, ka pieprasījums pēc elektroenerģijas pieaugs, patērētājiem no citiem enerģijas avotiem pārslēdzoties uz elektroenerģiju. Tāpēc, pārskatot tirgus modeli, ir jārada apstākļi, kas palīdz vēl vairāk samazināt ES energopatēriņu, vienlaikus dodot iespēju tirgū izmaksefektīvi integrēt jaunu veidu elastīgo pieprasījumu.

---

⁵ EUCO 169/14.

Turklāt jaunas pamattehnoloģijas, piemēram, viedtīkli, viedie skaitītāji, viedās mājas, enerģijas pasāzāšanas un uzkrāšanas aprīkojums, dod iedzīvotājiem iespēju enerģētikas pārkārtošanu ņemt savās rokās, ar šīm jaunajām tehnoloģijām panākot mazākus rēķinus un aktīvi iesaistoties tirgū. Tirgum šāda līdzdalība jāveicina.

ES tirgus modelim ir jānodrošina, ka inovatīvi uzņēmumi un droši starpnieki visā Eiropā var apmierināt gan lielu, gan mazu patērētāju energovajadzības. Tiem jaunu produktu un pakalpojumu izstrādē un ieviešanā jāizmanto iespējas, ko sniedz jaunās tehnoloģijas un orientēšanās uz patērētājiem. Tas palīdzēs realizēt uz patērētājiem orientētu jauno kursu, kas var sasaistīt dažādos Enerģētikas savienības stratēģijas elementus: radīt darbvietas, kas balstītas uz pētniecību un inovāciju, un rīcībpolitiku priekšplānā izvirzīt energoefektivitāti.

Mūsu mērķis ir atjaunojamos energoresursus pilnīgi integrēt elektroenerģijas sistēmā, nodrošinot tirgu piemērotību atjaunojamo energoresursu enerģijai un veicinot tās iekļaušanu elektroenerģijas tirgos ar tādiem pašiem noteikumiem, kādi attiecas uz konvencionāli saražoto elektroenerģiju.

Tādēļ būs jāizstrādā jauns satvars, kura iedibinātā tirgus kārtība:

- būs piemērota starpsavienotam ES mēroga elektroenerģijas tirgum, kas raidīs nepārprotamus cenas signālus ieguldījumu piesaistei un sekmēs atjaunojamo energoresursu turpmāku apgūšanu;
- veicinās reģionālo sadarbību un enerģētikas rīcībpolitiku koordinēšanu;
- dos iespēju sadarboties atjaunojamo energoresursu apgūšanā, arī atbalsta shēmu jomā;
- elektroapgādes drošībai piešķirs īstēni eiropēisku dimensiju.

Šī iniciatīva ir viena no galvenajiem Enerģētikas savienības stratēģijas⁶ rīcības punktiem. Tā tiek pieņemta līdzās paziņojumam par jauno kursu, kas orientēts uz enerģijas patērētājiem; tās mērķis ir izvirzīt patērētājus nākotnes energosistēmas centrā, bet par pirmo taustāmo rezultātu ir noteikta pārskatītā energomarkējuma direktīva.

2. JAUNĀ EIROPAS SAVIENĪBAS ELEKTROENERĢIJAS TIRGUS REALIZĒŠANA PRAKŠĒ

2.1. Tirgus sekmīga darbība

Labākais veids, kā nodrošināt, ka patērētājiem jebkurā laikā pašā izmaksēfektīvākajā veidā var piegādāt elektroenerģiju, ir pilnīgi funkcionējošs Eiropas mēroga elektroenerģijas tirgus.

---

⁶ Pamatstratēģija spēcīgai Enerģētikas savienībai ar tālredzīgu klimata pārmaiņu politiku, COM(2015) 80 *final*, 25.2.2015.

2.1.1. Īstermiņa pārrobežu tirgu izveide

Elektroenerģijas vērtība mainās atkarībā no laika un vietas, kur tā tiek saražota un patērēta. Lai raidītu pareizus un jāgpilnus ražošanas un ieguldījumu signālus, tam jāatspoguļojas cenās. Tas neizbēgami nozīmē, ka trūcīgas ražošanas gadījumā cenas var ievērojami pieaugt, kam savukārt būtu potenciāls ierosināt pieprasītās slodzes puses reakciju.

Efektīva elektroenerģijas tirgus modeļa kodolam jābūt īstermiņa tirgiem, konkrētāk, tekošās dienas un balansēšanas tirgiem. Tie jāplāno, paturot prātā nākotnes energosistēmu, kuru raksturo liela mēroga pārrobežu plūsmas un liels variabls atjaunojamo energoresursu enerģijas apjoms. Daudzās dalībvalstīs tirgus darbību varētu būtiski uzlabot, ieviešot tirgus sasaisti, uzlabojot pārrobežu plūsmas un stiprinot tekošās dienas tirdzniecību un pieprasītās slodzes puses reakciju. Būtu jāatceļ cenu ierobežojumi, jāsamazina izpildes aizkave tekošās dienas tirgos un tirdzniecības intervāli, savukārt tirgu slēgšana jāpietuvina reāllaikam.

Līdz ar variablu atjaunojamo energoresursu īpatsvara straujo palielināšanos tīkla droša darbība ir aizvien lielāks izaicinājums, un gan pieprasījuma pusei, gan elektroenerģijas konvencionālās ražošanas iekārtām ir jābūt spējīgām un motivētām reaģēt uz šo vajadzību pēc elastības. Vajadzīgo elastību vēl palielinātu uzkrāšanas integrēšana elektroenerģijas tirgū: kad elektroenerģijas ir par daudz un cenas ir zemas, tā būtu jāuzkrāj, savukārt uzkrātā enerģija jāizmanto, kad tiek saražots maz enerģijas un cenas ir augstas, tādējādi izlīdzinot variablu elektroenerģijas ražošanu.

Lai to panāktu, vissvarīgākais ir izveidot ES mēroga sistēmu tekošās dienas pārrobežu tirdzniecībai — nākamās dienas tirdzniecībai šāda sistēma jau veiksmīgi izveidota. Lai balansēšanas tirgi dotu labākus rezultātus un būtu efektīvāki, tiem jāaptver plašākas teritorijas nekā pašlaik. Tas samazinās vajadzību pēc rezerves ražošanas un ļaus Eiropas energosistēmai pilnvērtīgi izmantot atjaunojamo energoresursu potenciālu. Līdztekus vajadzīgas kopīgas pieejas tīklu pārslodzes pārvaldībai. Eiropas perspektīvā būtu jānosaka ierobežots skaits plašāku balansēšanas zonu, par pamatu ņemot nevis valstu robežas, bet gan tīkla vajadzības. Līdzīgā kārtā arī elektroenerģijas vairumtirdzniecības cenu zonām būtu jāatspoguļo pārvades jaudas izvietojums, nevis vienkārši dalībvalstu robežas.

2.1.2. Ilgtermiņa tirgu attīstīšana ieguldījumu veicināšanai

No ieguldījumu perspektīvas raugoties, ilgtermiņa cenu signāliem ir ne mazāka nozīme kā pareizi funkcionējošiem īstermiņa tirgiem. Vēl viens svarīgs ar dekarbonizāciju saistīts ieguldījumu signāls ir reformētais Eiropas oglekļa dioksīda emisiju tirgus ar funkcionējošu tirgus stabilitātes rezervi un citiem pasākumiem, kas iekļauti kopā ar šo paziņojumu pieņemtajā ES ETS pārskatīšanas priekšlikumā.

Mums jānodrošina, ka šie tirgi patiešām ir atvērti visiem tirgus dalībniekiem. Ne tikai vēsturiskajiem operatoriem, bet arī konvencionālajiem ražotājiem, elastīgam pieprasījumam, enerģijas uzkrāšanas tehnoloģijām, atjaunojamiem energoresursiem un jauniem energopakalpojumu sniedzējiem ir vajadzīga pilnvērtīga piekļuve ilgtermiņa tirgiem, kas signalizē, kādi ieguldījumi būtu ekonomiski racionāli un kāda būtu vēlamā atrašanās vieta.

Dažos tirgos plašā mēroga pāreja uz kapitālietilpīgu vēja un saules elektroenerģijas ražošanu arniecīgām robežizmaksām ir novedusi pie visai ilgiem zemu tūlītējo cenu periodiem, kā arī ļāvusi samazināt konvencionālās ražošanas stundu skaitu. Šādā situācijā būtisks priekšnoteikums tam, lai elektroenerģijas tirgi raidītu pareizos cenu signālus ieguldījumiem pietiekamā jaudā, ir ļaut cenām atspoguļot enerģijas trūcīgumu maksimumslodzes laikā, un sniegt ieguldītājiem pārliecību, ka tas atspoguļosies arī ilgtermiņa cenu signālos.

Atļaut vairumtirdzniecības cenu pieaugumu maksimumslodzes vai trūcīgas enerģijas ražošanas laikā vēl nenozīmē, ka patērētāji saskarsies augstākām vai svārstīgākām cenām. Labi funkcionējoši ilgtermiņa tirgi piegādātājiem un ražotājiem ļaus kontrolēt cenu svārstības tūlītējo darījumu tirgos — elektroenerģijas ražotāji faktiski var piegādātājiem un patērētājiem pārdot apdrošināšanu pret cenu svārstību ietekmi — un uzlabot ilgtermiņa ieguldījumu signālus. Tirgus dalībniekiem, tostarp atjaunojamo energoresursu enerģijas ražotājiem, vajadzētu būt iespējai nodrošināties pret cenu svārstīgumu un ar apjomu neparedzamību saistītajiem riskiem, līdz ar to ar cenu smailēm saistītās nenoteiktības kļūtu par plānotu un drošu ieņēmumu avotu. Tāpēc ir ļoti svarīgi gan pieļaut cenu svārstības īstermiņa tirgos, gan tās piesaistīt ilgtermiņa tirgiem.

Ilgtermiņa līgumi starp tirgus dalībniekiem var palīdzēt mazināt risku, kas saistīts ar elektroenerģijas nozarē vajadzīgajiem kapitālietilpīgajiem ieguldījumiem, atvieglojot piekļuvi kapitālam, it sevišķi attiecībā uz mazoglekļa tehnoloģijām par pieņemamām izmaksām. Tāpēc ir svarīgi veicināt to, lai būtu pieejami piemēroti ilgtermiņa produkti, un noteikt, vai pastāv kādi šķēršļi konkurencē balstītai ilgtermiņa līgumu slēgšanai. Slēdzot ilgtermiņa līgumus elektroenerģijas biržās, līgumu puses bieži vien tiek lūgtas sniegt garantijas. Tā kā sniegt šādas garantijas var būt dārgi, būtu jāizvērtē mehānismi, ar kuriem varētu samazināt ar tām saistītās izmaksas, vienlaicīgi ierobežojot riskus, kas saistīti ar darījuma partnera saistību neizpildi.

2.1.3. Funkcionējoša tirgus infrastruktūra

Labi starpsavienots Eiropas energotīkls ir priekšnoteikums Eiropas energoapgādes drošībai, lielākai konkurencei iekšējā tirgū, līdz ar to arī konkurētspējīgākām cenām, un pareiziem signāliem ieguldījumu virzīšanai uz enerģētikas un klimata politikas dekarbonizācijas mērķrādītājiem, kuru Eiropas Savienība ir apņēmusies sasniegt⁷.

Tādēļ viena no galvenajām prioritātēm Enerģētikas savienības stratēģijas īstenošanā ir izveidot trūkstošos infrastruktūras savienojumus, kas vajadzīgi patiesi integrētam iekšējam tirgum, un piesaistīt tam vajadzīgos ieguldījumus.

Galvenais instruments valstu elektroenerģijas tirgu fiziskai integrēšanai un to enerģijas avotu dažādošanai ir kopīgo interešu projekti (KIP)⁸. Daudzi no ierosinātajiem infrastruktūras savienojumiem starp tādām valstīm kā Norvēģija un Apvienotā Karaliste,

⁷ COM(2015) 82 *final*, 25.2.2015.: Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei "Elektrotīklu starpsavienojumu 10 % mērķrādītāja sasniegšana. Eiropas elektrotīkla sagatavošana 2020. gadam".

⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. aprīļa Regula (ES) Nr. 347/2013, ar ko nosaka Eiropas energoinfrastruktūras pamatnostādnes un atceļ Lēmumu Nr. 1364/2006/EK, groza Regulu (EK) Nr. 713/2009, Regulu (EK) Nr. 714/2009 un Regulu (EK) Nr. 715/2009.

Francija un Spānija vai Norvēģija, Nīderlande un Vācija ievērojami palīdzēs kompensēt atjaunojamo energoresursu variabilitāti. Eiropas Stratēģisko investīciju fonds, papildinot no Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumenta jau pieejamo finansējumu, atbalstītu arī enerģētikas projektus, tostarp energoinfrastruktūru. Turklāt Eiropas Investīciju konsultāciju centrs publiskā un privātā sektora projektu iniciatoriem nodrošinās speciālās zināšanas un tehnisko palīdzību, lai varētu izstrādāt un strukturēt finansiāli kvalitatīvus ieguldījumu projektus.

2.2. Tirgus modeļa pielāgošana atjaunojamiem energoresursiem un atbalsta shēmu pielāgošana tirgiem

Lai īstenotu Enerģētikas savienības mērķi panākt, ka Eiropas Savienība kļūst par pasaules līderi atjaunojamo energoresursu jomā, būs jārada apstākļi, kuros atjaunojamie energoresursi var piesaistīt vajadzīgos ieguldījumus. Lai kapitālietilpīgiem atjaunojamiem energoresursiem varētu piesaistīt mazizmaksu finansējumu, ir vajadzīga stabila ieguldījumu sistēma, kas samazinātu regulatīvo slogu un risku.

2.2.1. Atjaunojamiem energoresursiem piemērots tirgus

Pieņemot lēmumus par ieguldījumiem atjaunojamajos energoresursos, jāņem vērā ģeogrāfiskās vietas dabas bagātības, tīkla pieejamība, sabiedrības atsaucība, patēriņa vieta, kā arī administratīvie nosacījumi un ieguldījumu nosacījumi, ieskaitot nodokļus un nodevas. Visi šie faktori ietekmē ražošanas izmaksas. Labi funkcionējošs tirgus ar pienācīgi noteiktām cenu zonām tādējādi signalizētu, kur un kad jāģenerē elektroenerģija no atjaunojamajiem energoresursiem

Tajā pašā laikā, lai elektroenerģijas ražošanu no atjaunojamajiem energoresursiem veiksmīgi integrētu sistēmā, ir vajadzīgi elastīgi tirgi, kas gan piedāvājuma, gan pieprasījuma pusē aptver plašāku tirgus dalībnieku loku. Likvīdu un labāk integrētu īstermiņa tirgu izveide palīdzēs palielināt elastību un ļaus atjaunojamo energoresursu enerģijas ražotājiem ar vienādiem nosacījumiem konkurēt ar konvencionālajiem enerģijas ražotājiem. Tāpat būtu jāatbalsta arī apjoma risku pārvaldības tirgi.

Līdzīgā kārtā gan uzlabot starpsavienojumus, gan pavērt ceļu pieprasītās slodzes puses reakcijai nozīmē palielināt elastību, kas vajadzīga atjaunojamo energoresursu integrēšanai tirgū. Tomēr patērētājiem pašlaik nav pietiekama stimula savus patēriņa ieradumus pielāgot mainīgajai apgādes situācijai. Turklāt esošie regulatīvie šķēršļi un diskriminējošie noteikumi liedz patērētājiem vai tos pārstāvošajiem agregatoriem izmantot pieprasītās slodzes puses reakciju (arī uzkrāšanas pārvaldību) un elektroenerģijas tirgos līdzdarboties ar tādiem pašiem noteikumiem, kādi attiecas uz elektroenerģijas ražotājiem.

Lielāka tirgu elastība ražotājiem, kas ražo elektroenerģiju no atjaunojamiem energoresursiem, ļautu pilnvērtīgi iesaistīties tirgū, tostarp sava portfeļa līdzsvarošanā. Vajadzētu tiem dot arī iespēju pašiem palielināt sistēmas elastību. Jāpārskata spēkā esošie noteikumi, ar kuriem uz dažiem konkrētiem elektroenerģijas ražošanas veidiem neattiecinā parastos tirgus noteikumus.

2.2.2. Tirgum piemēroti atjaunojamie energoresursi

Šāda tirgus reformēšana līdztekus spēcīgākai ES ETS ir pirmais solis ceļā uz apstākļiem, kas galu galā ieguldījumus atjaunojamajos energoresursos ļaus virzīt tirgus spēkiem.

Tikmēr elektroenerģijas ražošana no atjaunojamiem energoresursiem vajadzības gadījumā būtu jāatbalsta, izmantojot tirgū balstītas shēmas, ar kurām var novērst tirgus nepilnības, nodrošināt izmaksefektivitāti un izvairīties no pārmērīgas kompensācijas un tirgus deformācijas, kā paredz valsts atbalsta pamatnostādnes⁹.

Atjaunojamo energoresursu atbalsta shēmas gandrīz vienmēr ir valsts mēroga shēmas. Saskaņotāka reģionālā pieeja atjaunojamiem energoresursiem — tostarp atbalsta shēmām — varētu nodrošināt ievērojamu pieaugumu, arī veicinot atjaunojamo energoresursu enerģijas ražošanas izmaksefektīvu attīstību ģeogrāfiski optimālās vietās. Tādējādi paplašinātos atjaunojamo energoresursu tirgus, labāk veiktos to integrācija un tie tiktu izmantoti pēc iespējas efektīvāk. Lai gan dalībvalstu gatavība ciešākai reģionālai sadarbībai aug, joprojām ir praktiskas grūtības. Šīs praktiskās grūtības varētu atrisināt konkrēts satvars pārrobežu dalībai atbalsta shēmās.

2.3. Vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības tirgu sasaiste, lai realizētu uz patērētājiem orientētu jauno kursu

Iekšējā tirgus integrācija nedrīkstētu apstāties vairumtirdzniecības līmenī. Lai pilnvērtīgi izmantotu Eiropas iekšējā enerģijas tirgus potenciālu, elektroenerģijas tirgus mazumtirdzniecības sektoram jādod iespēja patērētājiem — mājsaimniecībām, uzņēmumiem un ražotājiem — aktīvi un izdevīgi iesaistīties Eiropas Savienības enerģētikas pārkārtošanā. Tam jābūt vienam no galvenajiem jaunā tirgus modeļa mērķiem, un, lai to sasniegtu, patērētāja lomai elektroenerģijas tirgū jāmainās pašos pamatos.

Enerģijas tirgū joprojām aktuāli ir daudzi šķēršļi, kas liedz patērētājiem tajā aktīvi līdzdarboties. Nepietiekama informācija par izmaksām un patēriņu un piedāvājumu nepārredzamība daudzos mazumtirdzniecības tirgos noved pie nepietiekamas konkurences. Tajā pašā laikā mājokļu energopakalpojumu tirgi aizvien ir nepietiekami attīstīti.

Būt aktīvam energopatērētājam nevajadzētu būt sarežģīti vai laikietilpīgi. Mūsdienās ir pieejamas tehnoloģijas, kas ļauj patērētājiem pilnvērtīgi iesaistīties enerģētikas pārkārtošanā. Tomēr regulatīva intervence, piemēram, cenu ierobežojumi, konkurenci kropļojoša nodokļu uzlikšana un citu veidu valsts intervence noved pie cenām, kas patērētājiem nesniedz cenu signālus un motivāciju piedalīties tirgū. Tādējādi netiek panākta optimāla pieprasītās slodzes puses reakcija. Līdz ar to ne mājsaimniecības, ne uzņēmumi, ne ražotāji pašlaik nav pietiekami motivēti līdzdarboties elektroenerģijas tirgos.

Tas nozīmē, ka iedarbīgi cenu signāli ir ļoti svarīgi. Lai tos panāktu, ir ciešāk jāsaista vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības tirgi, it sevišķi — piedāvājot galalietotājiem cenas, kas atspoguļo vairumtirdzniecības cenu svārstības. Turklāt tīkla tarifi jāizstrādā tā, lai tie neapslāpētu pieprasītās slodzes puses reakciju, vienlaikus nodrošinot taisnīgu ieguldījumu tīkla izmaksās.

---

⁹ Komisijas paziņojums "Pamatnostādnes par valsts atbalstu vides aizsardzībai un enerģētikai 2014.–2020. gadam" (OV C 200, 28.6.2014., 1.–55. lpp.).

Jāpiebilst, ka arī citi esošie regulatīvie šķēršļi un diskriminējošie noteikumi liedz patērētājiem vai tos pārstāvošajiem agregatoriem izmantot pieprasītās slodzes puses reakciju (arī uzkrāšanas pārvaldību) un elektroenerģijas tirgos līdzdarboties ar tādiem pašiem noteikumiem, kādi attiecas uz elektroenerģijas ražotājiem. Visacīmredzamākais šķērslis ir regulētās cenas, kas galapatērētāju izolē no tirgus cenu signāliem. Turklāt tirgus noteikumi patlaban ne vienmēr ir labvēlīgi agregatoru līdzdalībai. Iespējams, būtu vēlams izstrādāt vienotu pieeju tādām tirgus modelim, kurā pieprasītās slodzes puses reakcija ar vienādiem noteikumiem konkurētu ar elektroenerģijas ražotājiem.

JAUTĀJUMI

- 1) Vai cenas, kas atspoguļo faktisku enerģijas trūcīgumu (konkrētajā laikā un vietā), būtu svarīgs nākotnes tirgus modeļa elements? Vai tas ietvertu arī vajadzību panākt, ka cenas atspoguļo pieejamās pārvades jaudas trūcīgumu?
- 2) Kādas problēmas un iespējas sniegtu cenas, kas atspoguļo faktisku enerģijas trūcīgumu? Kā šīs problēmas varētu atrisināt? Vai jaudas mehānismi šo cenu ietekmē varētu kļūt lieki?
- 3) Sadrumstaloto balansēšanas tirgu salāgošana joprojām norit lēni; vai ES būtu jācenšas paātrināt šo procesu, vajadzības gadījumā izmantojot juridiskus pasākumus?
- 4) Kā varētu nodrošināt saskaņotās ES mēroga tekošās dienas platformas projekta raitu īstenošanu?
- 5) Vai priekšnoteikums drošiem ieguldījumiem jaunā enerģijas ražošanas jaudā ir ilgtermiņa līgumi starp elektroenerģijas ražotājiem un patērētājiem? Kādi šķēršļi, ja tādi ir, novērstu šādu ilgtermiņa riska ierobežošanas produktu rašanos? Vai publiskajam sektoram ir kāda loma tirgu sagatavošanā ilgtermiņa līgumiem?
- 6) Cik lielā mērā, jūsuprāt, atšķirīgie nodokļi un nodevas¹⁰, ko dažādās dalībvalstīs piemēro elektroenerģijai, izkropļo ieguldījumu efektīvu virzīšanu vai kavē enerģijas brīvu plūsmu?
- 7) Kas jādara, lai panāktu, ka ieguldījumus atjaunojamos energoresursos aizvien vairāk nosaka tirgus signāli?
- 8) Kādi šķēršļi, ja tādi ir, jūsuprāt, liedz atjaunojamo energoresursu enerģijas ražotājus pilnīgi integrēt tirgū (tostarp balansēšanas un tekošās dienas tirgos), kā arī organizēt dispečēšanu saimnieciskā izdevīguma kārtībā?
- 9) Vai dalībvalstīs būtu vajadzīga saskaņotāka pieeja atjaunojamo energoresursu atbalsta shēmām? Kādi ir galvenie šķēršļi reģionālām atbalsta shēmām, un kā šos šķēršļus varētu likvidēt (piemēram, ar tiesību aktiem)?
- 10) Kādi, jūsuprāt, ir galvenie šķēršļi, kas būtu jālikvidē, lai stimulētu pieprasītās slodzes puses reakciju (piemēram, nepietiekami elastīgas cenas, (regulatīvi) šķēršļi agregatoru/patērētāju līdzdalībai, nepietiekama piekļuve viedo māju tehnoloģijām, tas, ka nav pienākuma galapatērētājiem piedāvāt iespēju iesaistīties balansēšanas tirgū ar pieprasītās slodzes puses reakcijas shēmu, utt.)?

¹⁰ Tie var būt vispārējās nodokļu sistēmas daļa (PVN, akcīzes nodokļi) vai īpašas nodevas, ar kurām atbalsta konkrētu enerģētikas un/vai klimata rīcībpolitiku.

3. PASTIPRINĀTA REĢIONĀLĀ SADARBĪBA INTEGRĒTĀ ELEKTROENERĢIJAS SISTĒMĀ

Lai apmierinātu vajadzību pēc elektrosistēmas drošas un izmaksefektīvas attīstības un pārvaldības, vajadzīga ciešāka rīcības koordinācija un sadarbība starp visiem iekšējā enerģijas tirgus dalībniekiem. Dažos gadījumos tas ietver pāreju no nacionālas pieejas uz reģionālu vai Eiropas mēroga pieeju.

3.1. Valsts politikas veidošanas reģionālā koordinēšana

Lai iekšējais enerģijas tirgus labi funkcionētu, dalībvalstīm, izstrādājot savu enerģētikas rīcībpolitiku, jārikojas koordinēti un jāsadarbojas ar kaimiņvalstīm. Tāpat arī jānodrošina, ka visas reģionālās iniciatīvas attīstās saskaņoti un vainagojas ar pilnīgi integrētu enerģijas tirgu. Ja pastāv sadrumstalotas valstu sistēmas, reģionālai sadarbībai būtu jāklūst par būtisku Enerģētikas savienības efektīvas pārvaldības daļu un pirmo soli ceļā uz Eiropas Savienības mēroga saskaņošanas procesu, kur tas nepieciešams.

Reģionālā sadarbība starp dalībvalstīm būs izšķirošs faktors arī saskaņoto Eiropas Savienības līmeņa mērķrādītāju izmaksefektīvākā sasniegšanā (piemēram, tā ļautu labāk izmantot sadarbības mehānismus atjaunojamo energoresursu enerģijas mērķrādītāja sasniegšanai), iekšējā enerģijas tirgus integrācijas padziļināšanā un enerģētiskās drošības stiprināšanā. Piemēri politiskajai sadarbībai enerģētikas jautājumos, piemēram, Piecpusējā forumā, Ziemeļu jūru valstu atkrastes energotīkla iniciatīvā (*NSCOGI*), Baltijas enerģijas tirgus starpsavienojuma plānā (*BEMIP*) (<http://ec.europa.eu/energy/en/topics/infrastructure/baltic-energy-market-interconnection-plan>), jaunajā Dienvidrietumeiropas starpsavienojumu grupā (<https://ec.europa.eu/energy/en/news/high-level-group-energy-infrastructure-south-west-europe-created>) vai Centrāleiropas un Dienvidaustrumeiropas gāzes savienojumu grupā (<https://ec.europa.eu/energy/en/topics/infrastructure/central-and-south-eastern-europe-gas-connectivity>) gāzes jomā, iezīmē attīstību pareizajā virzienā. Reģionālajai sadarbībai nebūtu jānorit tikai ES dalībvalstīs vien vai jāapsīkst aiz ES robežām. Ja trešās paketes tiesību aktus piemēros arī kaimiņvalstīs, piemēram, Enerģētikas kopienas līgumslēdzējas puses, iekšējā tirgus priekšrocības izplatīsies arī ārpus ES robežām. Reģionālajiem forumiem būtu arī jānovērtē un jācenšas novērst neizbēgamie riski, kas saistīti ar pārmērīgu atkarību no trešām valstīm, kuras izvēlas nepiemērot ES iekšējā tirgus tiesību aktus. Reģionālās sadarbības stiprināšana piedāvā unikālas iespējas ātrāk un izmaksefektīvāk virzīties uz integrētu tirgu.

3.2. Starpsavienojumu uzlabošana

Ņemot vērā labāku starpsavienojumu sniegtos neapšaubāmos ieguvumus, Komisija Enerģētikas savienības paketē iekļāva sīki izstrādātu stratēģiju, kā sasniegt 10 % starpsavienojumu mērķrādītāju¹¹, un plāno 2016. gadā nākt klajā ar paziņojumu par to, kā sasniegt vērienīgāku mērķi — 15 % starpsavienojumu līmeni, ko sasniegt aicinājusi Eiropadome.

Starpsavienojumu jauda starp vairākām valstīm joprojām ir diezgan maza un nav pietiekama paredzamajām elektroenerģijas plūsmām. Valstu elektroenerģijas tirgu fiziskas integrēšanas un to enerģijas avotu dažādošanas priekšnoteikums ir kopīgo

¹¹ COM(2015) 82 *final*, 25.2.2015.: Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei "Elektrotīklu starpsavienojumu 10 % mērķrādītāja sasniegšana. Eiropas elektrotīkla sagatavošana 2020. gadam".

interesu projekti, kas ieviesti ar Regulu, ar ko nosaka Eiropas energoinfrastruktūras pamatnostādnes¹². Piemēram, Baltijas valstis vēl nav kontinentālās Eiropas sinhronās zonas daļa. Saskaņotā rīcībpolitika arī paredz ar pastiprinātu reģionālo sadarbību uzlabot savienotību, it sevišķi Baltijas reģionā, Pireneju pussalā, ziemeļu jūrās un Centrāleiropā un Dienvidaustrumeiropā. Vajadzētu apsvērt arī turpmākus savienojumus ar blakusreģioniem, piemēram, Vidusjūras reģiona dienvidiem un Rietumbalkāniem.

Lai pārvaldītu sistēmu un konstatētu, kur ir vajadzīgi jauni starpsavienojumi, pārvades sistēmu operatoriem jāspēj paļauties uz cenu veidošanos tūlītējo darījumu un vairumtirdzniecības tirgos. Pašlaik ieņēmumi no pārslodzes maksām — ieņēmumi no elektroenerģijas transportēšanas no zemas cenas zonām uz zonām, kur cenas ir augstākas, — bieži ir vērā ņemami, taču tos reti izmanto starpsavienojumu izbūvei vai nostiprināšanai. Tam būtu jāmainās, un šos līdzekļus varētu efektīvi izmantot Eiropas elektrosistēmas izbūvē.

3.3. Sadarbība starp sistēmas operatoriem

Šādā integrētā elektrotīklā darbības plānošanai un lēmumu pieņemšanai ikvienā brīdī jābūt saskaņotai. Īpaši liela nozīme reģionālajai sadarbībai un reģionālai lēmumu pieņemšanai ir sistēmas drošas darbības garantēšanā. Reģionālo operatīvo centru izveide palīdzēs arī reāllaikā efektīvi plānot un pārvaldīt elektroenerģijas pārrobežu plūsmas pārvades sistēmās. Esošās reģionālās drošības sadarbības iniciatīvas (*RSCI*) iezīmē nozīmīgu pagriezienu uz padziļinātu reģionālo koordināciju un sistēmu darbības integrāciju — tās būtu pakāpeniski jāapveltī ar lēmumu pieņemšanas pilnvarām un galu galā varētu pavērt ceļu sistēmu darbības Eiropas mēroga koordinācijai.

Pašlaik liela nozīme pārvades sistēmu operatoru (PSO) darbības koordinēšanā un tīkla kodeksu izstrādē ir Elektroenerģijas pārvades sistēmu operatoru Eiropas tīklam (*ENTSO-E*). Tā kā ir vajadzīga ciešāka koordinācija starp pārvades sistēmu operatoriem, papildus reģionālo operatīvo centru izveidei var būt vajadzīgs spēcīgāks *ENTSO-E*. Tas nozīmē, ka būtu jāmaina arī *ENTSO-E* pārvaldības struktūra un tās devums efektīvā Enerģētikas savienības pārvaldībā.

Ņemot vērā Eiropas pārvades sistēmu aizvien ciešāko integrāciju, var būt jāpārskata arī pārvades sistēmu operatoriem piemērojamais ieņēmumu regulējums (tarifi, pārslodzes maksas un pārvades sistēmu operatoru savstarpējās kompensācijas), lai tās visiem pārvades sistēmu operatoriem sniegtu pareizos stimulus.

Tīklu paplašināšana un optimāla tīklu pārvaldība ir vajadzīga arī sadales līmenī, jo sadales tīkliem ir liela nozīme decentralizētas, lokāli saražotas atjaunojamo energoresursu enerģijas integrēšanā. Lai sadales sistēmu operatorus (SSO) stimulētu izmantot vietējo elastību un izmaksefektīvi reaģēt uz jaunajiem izaicinājumiem, būs jāievieš jaunas procedūras. Šajā sakarā ir jāpārskata SSO loma. SSO vajadzētu būt neitrāliem tirgus virzītājiem, kas palīdz trešām personām izstrādāt patērētājiem paredzētus tirgus pakalpojumus. Tas īpaši attiecas uz gadījumiem, kad SSO tiek uzticēta viedā uzskaitē un datu apstrāde. Jautājumi, kas saistīti ar datu īpašumtiesībām un datu drošību pret kiberuzbrukumiem, ir apmierinoši jāatrisina neatkarīgi no tā, vai tas tiek uzticēts SSO vai citiem pakalpojumu sniedzējiem.

---

¹² Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. aprīļa Regula (ES) Nr. 347/2013, ar ko nosaka Eiropas energoinfrastruktūras pamatnostādnes un atceļ Lēmumu Nr. 1364/2006/EK, groza Regulu (EK) Nr. 713/2009, Regulu (EK) Nr. 714/2009 un Regulu (EK) Nr. 715/2009.

Iespējams, vajadzētu izsvērt, vai sadales sistēmu operatori ir pietiekami iesaistīti Eiropas pārvaldes iestāžu darbā un efektīvā Enerģētikas savienības pārvaldībā. Turklāt tīkla tarifi jāizstrādā tā, lai stimulētu tīklu efektīvu izmantojumu un nodrošinātu taisnīgu ieguldījumu tīkla izmaksās, vienlaikus neapslāpējot pieprasītās slodzes puses reakciju.

Elektrotīkla intelektiskuma palielināšana, sākot ar augstākajiem sprieguma līmeņiem un beidzot ar individuālām mājsaimniecībām, var palīdzēt izmaksefektīvāk risināt variablas un decentralizētas elektroenerģijas ražošanas problēmas un mazināt vai atlikt vajadzību ieviest jaunas līnijas, starpsavienotājus vai jaudas mehānismus. Tāpēc SSO un PSO ciešāka sadarbība tīkla plānošanas un darbības jautājumos ir izšķirīgi svarīga un tai būtu jāpievēršas vairāk.

3.4. Tiesiskā regulējuma pielāgošana integrētiem tirgiem

Integrētai elektroenerģijas tīkla darbībai un tirdzniecības noteikumiem ir vajadzīga saskaņota regulatīvā uzraudzība. No tirgu integrācijas dabiski izriet, ka procesā aktīvāk jāiesaistās Energoregulatoru sadarbības aģentūrai (*ACER*) — jāpārtrauc integrēto tirgu un pārrobežu infrastruktūras efektīva darbība.

ACER pašlaik galvenokārt sniedz ieteikumus un atzinumus, un tās lēmumu pieņemšanas tiesības ir ļoti ierobežotas. Sistēmu operatoru sadarbībai kļūstot ciešākai, *ACER* pilnvaras un neatkarība var būt jānostiprina, lai tā vajadzības gadījumā varētu veikt regulatīvās funkcijas Eiropas līmenī. Tad *ACER* varētu izšķirt reģionāla un ES līmeņa strīdus.

Nostiprinot *ACER* pilnvaras, aģentūru varētu pilnvarot pieņemt tieši piemērojamus un saistošus lēmumus par ES līmeņa iniciatīvām un pārrobežu jautājumiem un tai piešķirt arī izpildes nodrošināšanas pilnvaras, lai nodrošinātu šādu lēmumu ievērošanu.

ENTSO-E un *ACER* funkciju pārskatīšana sniedz iespēju novērtēt procesu, kurā izstrādā detalizētus regulatīvos noteikumus par tirgu un tīklu darbību (tīkla kodeksus un vadlīnijas). Tie izstrādāti, aktīvi iesaistoties gan *ENTSO-E*, gan *ACER*.

Stiprinot tiesisko regulējumu, var būt jāintegrē arī subjekti, uz kuriem regulatīvā uzraudzība pašlaik neattiecas, piemēram, elektroenerģijas biržas, kam ir būtiska nozīme sasaistītos Eiropas elektroenerģijas tirgos un kas veic arī funkcijas, kurām ir dabiska monopola pazīmes. Tāpat tiesiskajā regulējumā būs jāatspoguļo aizvien ciešākā saikne starp mazumtirdzniecības un vairumtirdzniecības tirgiem.

JAUTĀJUMI

- 11) Lai gan ES elektroenerģijas tirgi ir sasaistīti un savienoti ar kaimiņvalstu tirgiem, sistēmu darbību joprojām nodrošina nacionālie pārvades sistēmu operatori (PSO). Reģionālās drošības koordinēšanas iniciatīvām (*RSCI*), piemēram, *CORESO* vai *TSC*, pašlaik ir tikai konsultatīva loma. Vai *RSCI* vajadzētu pakāpeniski stiprināt, vajadzības gadījumā nosakot arī lēmumu pieņemšanas pienākumus? Vai pašreizējā valstu atbildība par sistēmu drošību ir šķērslis pārrobežu sadarbībai? Vai reģionāla atbildība par sistēmu drošību būtu piemērotāka faktiskajai integrētā tirgus situācijai?
- 12) Sadrumstalota valstu regulatīvā uzraudzība šķiet neefektīva attiecībā uz saskaņotām elektrosistēmas daļām (piemēram, tirgu sasaisti). Vai jūs uzskatāt, ka *ACER* lomas nostiprināšana varētu sniegt labumu?
- 13) Vai jūs uzskatāt, ka labumu varētu sniegt abu *ENTSO* lomas nostiprināšana? Kā to vislabāk panākt? Kāda regulatīvā uzraudzība ir vajadzīga?
- 14) Kādai vajadzētu būt sadales sistēmu operatoru turpmākajai lomai un tiem piemērojamiem pārvaldības noteikumiem? Kā, ņemot vērā tirgus un tehnoloģiju attīstību, būtu jāpielāgo piekļuve uzskaites datiem (datu apstrāde un datu aizsardzība utt.)? Vai ir vajadzīgi papildu noteikumi par uzskaites datu pārvaldību un attiecīgo personu (galapatērētāju, sadales sistēmu operatoru, pārvades sistēmu operatoru, piegādātāju, trešās puses pakalpojumu sniedzēju un regulatoru) piekļuvi tiem?
- 15) Vai ir vajadzīga Eiropas līmeņa pieeja sadales tarifiem? Ja jā, kādi aspekti būtu jāaptver (piemēram, tarifu struktūra un/vai tarifu komponenti — fiksēta maksa, jaudas attiecība pret enerģiju, laika un vietas diferencēšana — un elektroenerģijas pašražošana)?
- 16) Elektroenerģijas biržas ir neatņemama tirgu sasaistīšanas daļa; vai būtu jāapsver elektroenerģijas biržu pārvaldības noteikumi?

4. ELEKTROAPGĀDES DROŠĪBAS EIROPEISKĀ DIMENSIJA

Tirgu ciešākai integrācijai pāri valstu robežām un tādu īstermiņa un ilgtermiņa tirgu radīšanai, kur notiek efektīva cenu veidošanās — konkrētāk, tāda cenu veidošanās, kas atspoguļo vajadzību pēc jaunas jaudas, —, vajadzētu raidīt pareizos ieguldījumu signālus, kas ļautu tirgū ienākt jauniem elektroenerģijas ražošanas avotiem, bet jaudas pārpalikuma gadījumā — signālus izbeigt ekspluatāciju.

Komisija atzīmē, ka daudzās dalībvalstīs tirgus darbību un apgādes drošību varētu būtiski uzlabot, piemēram, ieviešot tirgu sasaistīšanu, uzlabojot pārrobežu plūsmas, stiprinot tekošās dienas tirdzniecību un pieprasījuma pusi, kā arī likvidējot cenu griestus vairumtirdzniecības tirgos. Visi šie pasākumi uzlabotu cenu veidošanos un darītu iespējamus maksimumcenas, kas raidītu labākus ieguldījumu signālus, vienlaikus veicinot atjaunojamo energoresursu īpatsvara palielināšanos.

Tomēr pašlaik vairākas dalībvalstis paredz, ka turpmākajos gados varētu saskarties ar nepietiekamu elektroenerģijas ražošanas jaudu. Lai šo problēmu atrisinātu, tās ir ieviesušas vai plāno ieviest jaudas mehānismus, kas paredz atsevišķus maksājumus par pieejamo jaudu, nevis maksu par piegādāto elektroenerģiju.

Lai gan dažos apstākļos jaudas mehānismu izmantošana var būt pamatota, tie var izmaksāt dārgi un izkropļot tirgu. Turklāt tie var būt pretrunā mērķim pakāpeniski atteikties no videi kaitīgām subsīdijām, tostarp subsīdijām par fosilo kurināmo¹³. Ar jaudas mehānismiem būtu tikai jācenšas novērst reālas tirgus nepilnības, nevis jāatbalsta neekonomiska vai ilgtespējīga elektroenerģijas ražošana¹⁴.

Komisija nesen uzsāka nozares apsekojumu par jaudas mehānismiem¹⁵ — pirmo apsekojumu Eiropas Savienības valsts atbalsta noteikumu aspektā. Tajā īpaši pievērsīsies jautājumam, vai šie mehānismi nekropļo konkurenci vai tirdzniecību elektroenerģijas iekšējā tirgū.

4.1. Metožu saskaņošanas sistēmas pietiekamības novērtēšanai

Paziņojumā "Iekšējā elektroenerģijas tirgus darbība un optimāla publiskā intervence"¹⁶ Komisija pievērsās vajadzībai pēc tā, lai valsts pārvaldes iestādes regulāri sagatavotu objektīvu, uz faktiem balstītu novērtējumu par enerģijas ražošanas pietiekamību, savukārt Elektroapgādes drošības direktīvā¹⁷ noteikts, ka valsts iestādēm ir regulāri jānovērtē attiecīgās dalībvalsts enerģijas ražošanas līmeņa pietiekamība.

Enerģijas ražošanas pietiekamību dažādās ES dalībvalstīs pašlaik nosaka ļoti atšķirīgi. 2013. gada novembrī Elektroenerģijas jautājumu koordinācijas grupa aicināja izveidot saskaņotu Eiropas metodiku enerģijas ražošanas pietiekamības noteikšanai, un *ENTSO-E* 2014. gadā sarīkoja sabiedrisko apspriešanu par savu enerģijas ražošanas pietiekamības novērtēšanas metodiku. Piecpusējais forums ir līdztekus apņēmis izstrādāt reģionālā līmeņa pietiekamības novērtējumu.

Standartizētākā ES novērtējumā būtu pienācīgi jāņem vērā starpsavienojumu ietekme, pārrobežu enerģijas ražošana, variabla atjaunojamo energoresursu enerģijas ražošana, pieprasītās slodzes puses reakcijas un uzkrāšanas iespējas, kā arī attiecīgais Eiropas rīcībpolitikas konteksts, piemēram, paredzamās tendences oglekļa dioksīda emisiju tirgū un energoefektivitātes rīcībpolitikas ("sistēmas pietiekamības novērtējums"). Lemjot par to, vai ir vajadzīgs jaudas mehānisms, būtu jābalstās uz šādu standartizētu novērtējumu.

4.2. Drošuma standarti

Savstarpēji savienotos tirgos sistēmu drošums ir savstarpēji saistīts. Pat ja dalībvalstīm ir leģitīms iemesls noteikt atšķirīgus sistēmas pietiekamības standartus, lai ņemtu vērā

¹³ Sk. 220. punktu Komisijas paziņojumā "Pamatnostādnes par valsts atbalstu vides aizsardzībai un enerģētikai 2014.–2020. gadam".

¹⁴ C(2013) 7243 — Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei "Iekšējā elektroenerģijas tirgus darbība un optimāla publiskā intervence" un SWD(2013) 438 *final* — dienestu darba dokuments *Generation Adequacy in the internal electricity market - guidance on public interventions*.

¹⁵ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-4891_lv.htm;
http://ec.europa.eu/competition/sectors/energy/state_aid_to_secure_electricity_supply_en.html.

¹⁶ C(2013) 7243.

¹⁷ Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 18. janvāra Direktīva 2005/89/EK par pasākumiem, lai nodrošinātu elektroapgādes drošumu un ieguldījumus infrastruktūrā (OV L 33, 4.2.2006., 22.–27. lpp.).

konkrētās valsts apstākļus, ir jāņem vērā ietekme uz iekšējo tirgu. Ja kāda dalībvalsts nenodrošinātu sistēmas pietiekamību, tas apdraudētu visas sistēmas apgādes drošību. Šis apdraudējums ir vēl jo lielāks, ja dalībvalstis ir ieviesušas regulētas cenas, kas ir mazākas par pašizmaksu, jo ilgtermiņā ieņēmumi nebūtu pietiekami vajadzīgo ieguldījumu segšanai. No otras puses, valstī var būt nosliece piesardzības dēļ pārmērīgi nodrošināties pret apgādes traucējumu risku. Tas var radīt lielas izmaksas un graut iekšējā tirgus spēju virzīt ieguldījumus¹⁸.

Ja visas dalībvalstis noteiktu skaidrus sistēmas pietiekamības standartus, visām ieinteresētajām personām būtu lielāka skaidrība. Sadarbojoties ar dalībvalstīm, Komisija varētu izveidot vairākus pieņemamus standartus attiecībā uz gadījumiem, kad patērētājus plānoti piespiestu kārtā atslēdz no tīkla, ņemot vērā, ko neparedzēti apgādes pārrāvumi izmaksā ekonomikai un sabiedrībai.

4.3. Satvars jaudas mehānismu atvēršanai pārrobežu izmantošanai

To, vai ir vajadzīgs jaudas mehānisms, vajadzētu noteikt saskaņā ar Eiropas energoapgādes drošības monitoringu un skaidriem sistēmas pietiekamības standartiem. Līdzšinējie Komisijas pasākumi, it sevišķi Valsts atbalsta pamatnostādnes¹⁹, nosaka, ka visām dalībvalstīm, lemjot par labu jaudas mehānismiem, jāievēro vairāki būtiski principi. Piemēram, šādi mehānismi nedrīkstētu pieļaut diskriminējošu pieeju dažādām tehnoloģijām (tostarp pieprasītās slodzes puses reakcijai vai uzkrāšanai) vai jauniem un esošiem jaudas nodrošinātājiem; tiem vajadzētu maksāt tikai par pieejamību (izteiktu MW) un paredzēt pārrobežu līdzdalības iespēju. Ja nav vienotas kārtības, organizēt efektīvu pārrobežu līdzdalību var būt sarežģīti.

Iespējams risinājums būtu izstrādāt ES līmeņa noteikumus par pārrobežu līdzdalību attiecībā uz jaudas mehānismiem. Tas nozīmētu skaidri noteikt pušu (it sevišķi enerģijas ražotāju, pieprasītās slodzes puses reakcijas nodrošinātāju un patērētāju un pārvades sistēmu operatoru) uzdevumus un pienākumus, kā arī sistēmu, pēc kuras šādos mehānismos aprēķinātu un piešķirtu pārrobežu jaudu.

Tomēr, ja jaudas mehānismu modeļi ļoti atšķiras, pārrobežu jaudas nodrošinātāji, iesaistoties dažādās shēmās, var saskarties ar dažādām atšķirīgām prasībām. Tas palielina darījumu izmaksas un var samazināt vispārējo efektivitāti. Tāpēc varētu būt lietderīgi noteikt reģionāli izmantojamu jaudas mehānisma (vai dažu mehānismu) etalonmodeli, tādējādi atvieglot pārrobežu līdzdalību un samazinot tirgus izkropļojumus.

Komisijas nesen sāktā nozares apsekojuma²⁰ rezultāti būs lietderīgs pamats nākotnes noteikumu izstrādei šajā jomā. Nozares apsekojuma ziņojuma projekts tiks publiskots sabiedriskai apspriešanai gada beigās.

---

¹⁸ Salīdzinot blakusesošām sistēmām piemērojamos pietiekamības standartus, Elektroenerģijas jautājumu koordinācijas grupa konstatēja, ka trūkst skaidrības par to, kas atbild par šo sistēmas pietiekamības un apgādes drošības standartu noteikšanu, un daudzās dalībvalstīs oficiālu standartu vispār nav.

¹⁹ Komisijas paziņojums "Pamatnostādnes par valsts atbalstu vides aizsardzībai un enerģētikai 2014.–2020. gadam" (OV C 200, 28.6.2014., 1.–55. lpp.).

²⁰ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-4891_lv.htm.

Jautājumi

- 17) Vai ir vajadzīga saskaņota metodika elektrosistēmu pietiekamības novērtēšanai?
- 18) Kāds būtu vēlams saskaņots pietiekamības metodikas un novērtēšanas ģeogrāfiskais mērogs (piemēram, ES, reģionāls, nacionāls, tāds, kas aptver arī kaimiņvalstis)?
- 19) Vai pašreizējo atšķirīgo sistēmas pietiekamības standartu saskaņošana visā ES palīdzētu vienotajam tirgum kļūt efektīvākam?
- 20) Vai vienots Eiropas satvars pārrobežu līdzdalībai jaudas mehānismos būtu lietderīgs? Ja jā, kādiem vajadzētu būt šāda satvara elementiem? Vai sniegt jaudas mehānismu etalonmodeļus būtu lietderīgi? Ja jā, kādiem tiem vajadzētu būt?
- 21) Vai lēmumam ieviest jaudas mehānismus vajadzētu balstīties uz saskaņotu elektrosistēmas pietiekamības novērtēšanas metodiku?

5. TURPMĀKĀ RĪCĪBA

Ar šo konsultatīvo paziņojumu par elektroenerģijas tirgus modeli tiks sākta sabiedriskā apspriešana par jaunā tirgus modeļa elementiem, lai sagatavotos iespējamiem leģislatīvu un neleģislatīvu aktu priekšlikumiem. Šā konsultatīvā paziņojuma mērķis ir dot visām ieinteresētajām personām iespēju sniegt atsauksmes par izklāstīto redzējumu un minētajiem pasākumiem, kas vajadzīgi tā īstenošanai. To papildinās sīkāk un visaptverošāki jautājumi par dažiem aspektiem, it sevišķi attiecībā uz elektroapgādes drošību.

Šim konsultatīvajam paziņojumam līdztekus pieņemtais paziņojums par jauno kursu, kas orientēts uz enerģijas patērētājiem, sniedz sīki izstrādātu redzējumu par to, kāda varētu būt enerģijas patērētāja jaunā loma, un ieskicē darāmo. Redzējuma īstenošanās ir atkarīga no trim pilāriem — lielākas patērētāju (mājsaimniecību, uzņēmumu un ražotāju) rīkotiespējas, viediem mājokļiem un tīkliem un datu pārvaldības un drošības. Darbības, kas izklāstītas paziņojumā par patērētājiem, balstās uz plašu apspriešanos ar iedzīvotājiem, patērētājiem un ieinteresētajām personām, tostarp sabiedrisko apspriešanu 2014. gada pirmajā pusē un Komisijas vadītu ekspertu grupu diskusijām²¹.

Kas attiecas uz likumdošanu, šodien izziņotajiem paziņojumiem (atkarībā no vēl veicamā darba rezultātiem) varētu sekot grozījumi šādos tiesību aktos:

- Elektroenerģijas direktīva,
- Elektroenerģijas regula,
- ACER regula,
- Infrastruktūras regula,
- Elektroapgādes drošības direktīva,
- Energoefektivitātes direktīva,
- Atjaunojamo energoresursu direktīva.

²¹ ENER viedtīklu darba grupa, Mazaizsargāto patērētāju jautājumu darba grupa Iedzīvotāju enerģētikas foruma paspārnē.

Turklāt šis darbs ietekmēs vairākus topošus tīkla kodeksus, konkrētāk, balansēšanas kodeksu un ārkārtas situāciju un darbības atjaunošanas kodeksu. Turpmākajos priekšlikumos un to ietekmes novērtējumos tiks ņemta vērā ekonomiskā ietekme un viedokļi, kas saņemti apspriešanas gaitā.

Visi šajā paziņojumā ietvertie jautājumi, kā arī atsevišķā aptaujas veidlapa par elektroapgādes drošību ir pieejama Komisijas vietnē. Atbildes sniedzamas tikai saskaņā ar tur pieejamajām instrukcijām²² un ne vēlāk kā 2015. gada 8. oktobrī. Komisija plāno publicēt dokumentu, kurā apkopoti galvenie konstatējumi par šīs apspriešanas rezultātiem. Tā tiks saglabāta saņemto atbilžu konfidencialitāte, ja vien konfidencialitāte būs prasīta un tiks atzīta par pamatotu.

---

²²

<https://ec.europa.eu/energy/en/consultations>.